

Ewolucja postrzegania miłości w wierszach Jana Kasprowicza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jan Kasprowicz, *Salome*, [w:] tegoż, *Wybór Poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 186–187.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *XVII [Przynoszę ci kilka pieśni]*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 377.
- Źródło: Platon, *Uczta*, oprac. Władysław Witwicki, Warszawa 1975, s. 117–118.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *XII [Umówienie ty moje!]*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 366–368.
- Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Ja kiedy usta...*, [w:] tegoż, *Poezje*, Warszawa 1980, s. 92.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *Przy szumie drzew*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipski, Kraków 1990, s. 123.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *Z chałupy*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipski, Kraków 1990, s. 33–34.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *Salome*, [w:] Jan Kasprowicz, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 177.

Ewolucja postrzegania miłości w wierszach Jana Kasprowicza

Julius Paulsen, *Adam i Ewa* (1893).

Źródło: domena publiczna.

Miłość to jeden z głównych motywów w sztuce, obecny w każdej epoce, bez względu na zmieniające się koncepcje estetyczne. Również Jan Kasprowicz chętnie obierał ją jako temat swoich utworów. Przemiany w jej postrzeganiu następowały wraz z ewolucją twórczą poety na przestrzeni ponad trzydziestoletniej działalności artystycznej.

Twoje cele

- Rozpoznaś w poezji Jana Kasprowicza różne rodzaje miłości.
- Scharakteryzujesz etapy w twórczości Jana Kasprowicza na podstawie sposobu opisywania miłości.
- Porównasz postawy wyrażone w wierszach miłosnych Kasprowicza oraz w utworze innego młodopolskiego artysty.

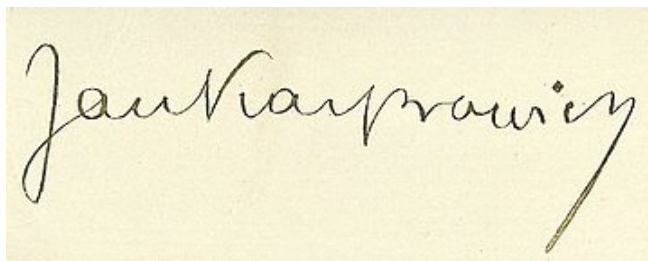
Przeczytaj

Jan Kasprawicz

Jan Kasprawicz (1860–1926) poeta, krytyk literacki i publicysta, a także pedagog i tłumacz. Był jednym z niewielu polskich poetów chłopskiego pochodzenia, którzy na przełomie XIX i XX wieku zaistnieli

w świadomości czytelniczej. Debiutował w 1888 roku tomem poezji *Z chałupy* zainspirowanym realiami społecznymi

rodzinnej wsi kujawskiej. Trzykrotnie żonaty, dopiero w trzecim małżeństwie, z Marią Bunin, zaznał szczęścia i spokoju. Zarówno ogromny zawód miłosny po odejściu drugiej żony, jak i późniejsze spełnienie i harmonia znajdują odbicie w twórczości Kasprawicza. Pod koniec życia zamieszkał w zakopiańskiej willi Harenda; jedną z miłości jego życia były Tatry.

A handwritten signature of Jan Kasprawicz in dark ink on a light-colored, slightly textured paper. The signature is written in a cursive, flowing style.

Podpis Jana Kasprawicza

Źródło: domena publiczna.

Wiele imion miłości

W starożytnej Grecji wyróżniano trzy rodzaje miłości damsko-męskiej. Pierwszym z nich był *eros* – miłość namiętna, popędliwa, związana ze sferą seksualną. Drugim *philos* – oznaczający miłość harmonijną, opanowaną, opierającą się na przyjaźni. Trzecim – najwyższym – była *agape*, czyli miłość bezinteresowna, obdarowująca, mająca w sobie pierwiastek duchowy. Według Biblii źródłem takiej miłości może być tylko Bóg.

W twórczości Jana Kasprawicza można zaobserwować wszystkie wymienione ujęcia motywu miłości. Poezja autora *Dies irae* nieustannie się zmieniała i tę ewolucję można zauważyć również w sposobie opisywania miłości.

Pierwsze utwory Kasprawicza poruszały tematykę ludową, odwoływały się do doświadczeń młodzińskich artysty. Poeta był z pochodzenia chłopem i w cyklu sonetów *Z chałupy* zawarł swoje przenikliwe obserwacje z życia wsi. Miłość pojawia się w tych utworach jako nieodłączny aspekt egzystencji. Kasprawicz opisuje uczucia prostych ludzi, przywołuje weselne zwyczaje, w tym obrzęd [oczepin](#) polegający na obcięciu warkoczy panny młodej przy akompaniamencie pieśni:

((Jan Kasprawicz

Z chałupy

Przyszedł do niej o zmroku, gdy chłody
Spadną srebrne na gęstwin korony:
„Daj mi, Maryś, swój wianek zielony,
Tam w tym gaju, u tej sienie wody.

Jaka rozkosz i jakie to gody!...
O ma złota!...” „O mój ulubiony!...”
Ach! Że drżą aż leszczyny i klony
Na tę miłość, tę słodsza nad miody...

Ale potem... ci ludzie!... cóż z tego!...
„Żal mi tylko warkocza czarnego
Żal warkocza, co zakrył mi oczy –”

I w łzach cała; **swachy** czepią, pieją,
Brzmi muzyka, tańczy lud ochoczy,
A stolarze w lot kolebkę kleją...

Źródło: Jan Kasprzowicz, *Z chałupy*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipski, Kraków 1990, s. 33–34.

Włodzimierz Tetmajer, *Zaloty* (1894).

Źródło: domena publiczna.

Lata 90. XIX wieku przynoszą wolnę w twórczości Kasprowicza. Twórca zaczyna interesować się nowymi kierunkami literackimi, takimi jak impresjonizm czy symbolizm. Zrywa z realistycznym opisem rzeczywistości na rzecz kreowania niecodziennego, tajemniczego nastroju. Inspirują go wrażenia zmysłowe, a także uczucia doznawane w głębi duszy, których nie sposób wyrazić w potocznym języku.

Teodor Axentowicz, *Dama w parku* (1899).

Źródło: domena publiczna.

Przekształceniu ulega także wizja miłości. W niektórych wierszach Kasprowicza odwołuje się do romantycznych idei duchowego zespolenia, ukazuje komunie dusz dwojga kochanków. W poemacie *Przy szumie drzew* pochodzącym z tomu *Miłość* (1895) podmiot liryczny znajduje się w sentymentalnej scenerii, na łonie natury. Postrzega ukochaną przez pryzmat cudownego krajobrazu, który rozciąga się przed jego oczami. Mimo wewnętrznych uniesień jest to miłość powściągliwa – podkreślona zostaje wstydlivość kobiety i jej dziewiczość. Uczucie pozostaje w sferze idealnej, nie zostaje spełnione w sensie fizycznym:

((Jan Kasprowicza

Przy szumie drzew

Na mchach siedliśmy, milczący oboje,
Ona, na łono opuściwszy ręce,
Kwiat jakiś w palcach trzymała, zrywając
Z białej korony listek po listeczku.
Jak szczypty pierza miękkiego lub śniegu

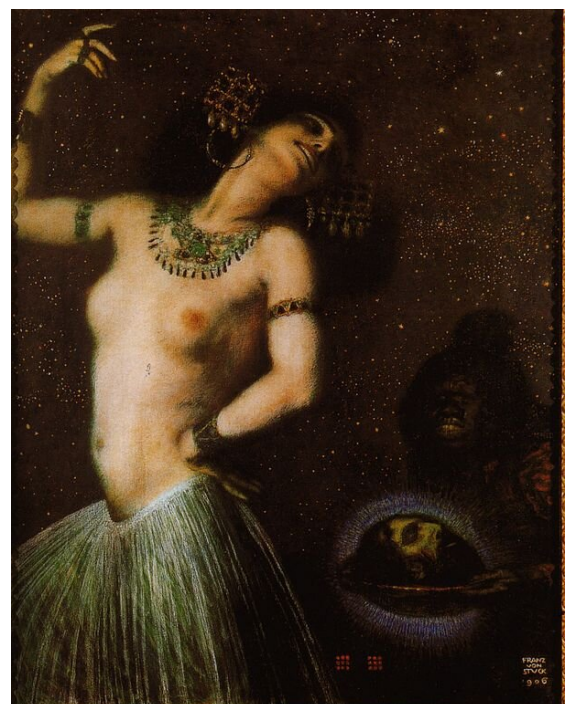
Maleńkie płatki, wionęły pod moje
Stopy te życia złamanego szczątki.
Powieki miała spuszczone. Od czasu
Tylko do czasu, kiedy nad głowami
Natrętna osa, wyrwawszy się z gniazda,
Skrytego w ziemi, krążyć rozpoczęła,
Brzęcząc jak echo rozbitego dzwonka,
Podniosła w górę źrenicę, podobną
Do niezabudki, na której pozostał
Ślad mgły porannej albo ślad kropelki
Dżdżu wiosennego. Wtedy mimo woli,
A może z wolą wewnętrznego pędu,
Uwięzionego gdzieś w najgłębszej toni
Dziewiczej duszy, by koral w przepaściach
Oceanowych, wzrok jej błyskawicznie
Spotkał się z moim spojrzeniem i naraz
Żywy rumieniec, jakby wstyd ją było
Myśli tajemnej, zakwitnął na twarzy [...].

Źródło: Jan Kasprówicz, *Przy szumie drzew*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipski, Kraków 1990, s. 123.

Eros

Na przełomie XIX i XX wieku Kasprówicza spotyka osobista tragedia – zostaje porzucony przez żonę, która wdaje się w romans z jego dotychczasowym przyjacielem, pisarzem Stanisławem Przybyszewskim. Załamuje się budowany przez lata światopogląd Kasprówicza. W utworach z tego okresu zauważalny jest gniew skierowany przeciwko Bogu, **dekadencki** gest rozpaczony wobec osobistej katastrofy traktowanej jako zagłada całego świata.

Zbiór hymnów *Ginącemu światu* z 1901 roku niesie utwory apokaliptyczne w wymowie. Począwszy od *Dies irae* opisującego czasy **paruzji**, Kasprówicz kreuje wizję upadku cywilizacji i zaniku wszelkiej

moralności. Triumfuje miłość fizyczna, bezduszna, objawiająca się w kompulsywnym poszukiwaniu przyjemności. Oto biblijna Ewa porzuca Adama

i oddaje się rozpuście z szatanem. Diabeł raz jest opisywany jako wąż, innym razem posiada cechy ludzkie. Ma czarną, lśniąca brodę, co wydaje się nie bez znaczenia – podobną charakterystykę otrzymuje również jedna z postaci wspomnianych w hymnie *Salome*. Taką brodę nosił też rywal poety – Stanisław Przybyszewski.

Franz von Stuck, *Salome* (1906).

Źródło: domena publiczna.

((Jan Kasprowicz

Salome

Libijczyk, królewskiego strzegący pałacu,
śmiał ku mnie sięgać swym okiem!
Zakradał się z wieczora pod białe me ściany,
aby, z westchnieniem głębokim,
zobaczyć twojej wybranej
ten obnażony cud,
ścielący się na miękkie jedwabiów dywany,
pomiędzy rozsunięte miłości osłony,
na łoża płonących żądź.
Ach! przyjdź!
Libijczyk do przybytku wejdzie nieproszony,
westchnieniem miłość mą kupi,
na jego czaszce trupiej
me rozżarzone położą się ręce!
Do jego czarnej brody
przylgnie ten dziwny kwiat,
który w pożądań niweczającej męce
zabójczym mieczem wykwita
z mej twarzy młodej –
jak tve źrenice, choć umarłe, płoną
w cichej bladości na tej misie złotej!

Źródło: Jan Kasprowicz, *Salome*, [w:] tegoż, *Wybór Poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 186–187.

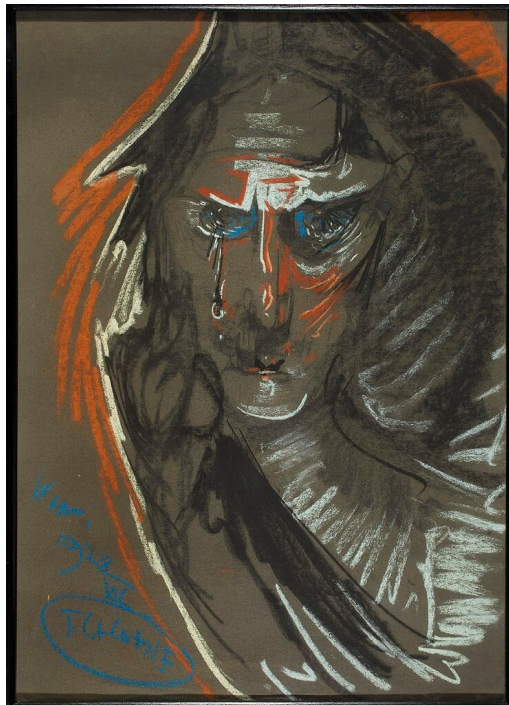
Hymn przekształca historię biblijnej Salome, córki Herodiady, która tańczyła przed Herodem i otrzymała dzięki swojemu urokowi możliwość spełnienia dowolnego życzenia.

Namówiona przez matkę, poprosiła o głowę Jana Chrzciciela. Kasprowicz przedstawia Salome jako zwodniczą *femme fatale*, świadomą swoich wdzięków, lubującą się we wszelkiej wszeteczności. Nie tylko z premedytacją skazuje ona proroka na śmierć, lecz nazywa martwego mężczyznę swoim kochankiem, a wzmianką o pożądanym Libijczyku próbuje wzbudzić jego zazdrość. Ukazanie kobiety wykorzystującej swoją cielesność, aby znęcać się nad mężczyzną, ma u Kasprowicza wydźwięk *mizoginiczny*.

Agape

Schyłek życia przynosi pozytywny akcent w twórczości poety. Ożeniwszy się szczęśliwie z Marią Bunin, Kasprowicz przenosi się do Zakopanego, gdzie tworzy wiersze będące dowodem afirmacji życia. W *Księdze ubogich*, jednym z jego ostatnich tomów, zauważalne są wpływy postawy franciszkańskiej, charakteryzującej się prostotą, umiłowaniem przyrody i *mistycyzmem*.

Podmiot liryczny tych wierszy odnajduje spokój pośród gór, cieszy się z każdej drobnej rzeczy, a w pięknie natury dostrzega wszechmoc Stwórcy.

Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Portret Marii Kasprowiczowej „Płaczący rycerz”* (1928).

Źródło: domena publiczna.

W tej wizji świata najważniejsza jest miłość bezinteresowna – *agape*. Pobudza ona do twórczości, do obdarowywania innych swoim szczęściem, do wzajemnej pomocy bez oczekiwania korzyści. Objawia się w zwyczajnych wydarzeniach codziennego życia, które dzięki niej zyskują duchową głębię. *Agape* ma ścisły związek z łaską Boga, dlatego jest niezmienna i niezniszczalna, może przetrwać każdą trudność, a nawet śmierć.

((Jan Kasprowicz

XII [Umiłowanie ty moje!]

Umiłowanie ty moje!

Kształty nieomal dziecięce!

Skroń dotąd nie pomarszczona,

Białe, wąziutkie ręce!

Lubię, gdy stajesz ze mną

Na tym tu wiejskim balkonie,

Który poczerniał od deszczów,

Lecz dzisiaj mi w blaskach tonie.

Lubię, gdy z tego dzbana

Podlewasz kwiaty na grzędzie,

Marząca lub głośno mówiąca,

Jaka to rozkosz z nich będzie!

Lubię, gdy siedząc przy stole,

Sięgasz po kromkę chleba

I dzieląc ją, dajesz mi cząstkę,

Czy trzeba mi, czy nie trzeba.

Lubię, gdy gubiąc się w dali,

Gdzie Wierch się rozsiadł Lodowy,

Czoło, przyćmione zadumą,

Do mojej tulisz głowy.

Ale najbardziej ja lubię

Ciekawość, co z oczu ci tryska,

Gdy wracam, jak zwykle, od pola,

Od lasu, od rzeki łożyska.

Gdy wracam z codziennej drogi,

Cały rozpłomieniony,

Pytasz się, cała w płomieniach,

Jakie przynoszę plony?

Czy w szumie wody lub drzewa
Nutę odkryłem świeżą
I czym już doszedł, co żyje
Za nieba i ziemi rubieżą?

Czy mgły się przedarły, czym słyszał,
Jak dzisiaj, melodie skowrończe
I kiedy z zwątpieniem w pieśń własną
Raz ostatecznie zakończę?

Czy miałem tę szczęsną chwilę
Spojrzenia do głębi wnętrza,
By się przekonać, że jeszcze
Jakiś tam pokład się spiętrza?

Że w duszy niewyczerpanej –
Niech prawda ta będzie prawdziwa! –
Na hymn, co zgaśnie li z życiem,
Godnego starczy paliwa?

Strasznie to lubię, gdyż czuję,
W dolę zapatrzon wzajemną,
Że w takich mi drogich godzinach
Najbardziej żyjesz ze mną.

Umiłowanie ty moje!
Kształty nieomal dziecięce!
Skroń dotąd nie pomarszczona,
Białe, wążutkie ręce!

Źródło: Jan Kasprówicz, *XII [Umiłowanie ty moje!]*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 366–368.

Słownik

dekadentyzm

(fr. *décadence* – chylenie się ku upadkowi, łac. *decadentia* – schyłek) – postawa, która ukształtowała się pod koniec XIX wieku, charakteryzująca się pesymistycznym

podejściem do rzeczywistości, przekonaniem o zmierzchu kultury i poszukiwaniem sposobów na wypełnienie odczuwanej pustki. Duży wpływ na rozwój dekadentyzmu miały powieść Jorisa-Karla Huysmansa *Na wspak* oraz filozofia Arthura Schopenhauera

femme fatale

(fr., kobieta fatalna) – termin określający kobietę doprowadzającą mężczyznę do zguby, wykorzystującą swój urok lub pozycję społeczną do manipulowania nim; częsty motyw w sztuce modernizmu

mistycyzm

(gr. *μυστικός*, *mystikós*) – termin określający różnorodne przeżycia religijne oparte na indywidualnej więzi z rzeczywistością pozazmysłową, Bogiem

mizoginizm, mizoginia

(stgr. *mīsos* – nienawiść, *gynē* – kobieta) – nienawiść, antypatia względem kobiet, przekonanie o tym, że płeć żeńska jest gorsza; zazwyczaj podszyte lękiem przed cielesnością kobiet lub traumatycznymi doświadczeniami doznanymi za ich sprawą

oczepiny (czepiny)

obrzęd weselny polegający na obcięciu warkoczy pannie młodej przy akompaniamencie pieśni i włożeniu na jej głowę czepca; symbolicznie oznaczał przejście panny młodej ze stanu panieńskiego w zamężny

paruzja

(gr. *παρουσία*, *parusía*) – czas powtórnego przyjścia Chrystusa na końcu świata, zapowiadany w Nowym Testamencie, oznaczający ostateczny triumf nad złem i śmiercią

swachy

mężatki bawiące się na weselu

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Wybierz jeden z przedstawionych na grafice etapów ewolucji postrzegania miłości w wierszach Kasprowicza. Następnie znajdź i zapisz tytuł utworu poety – innego niż podany w schemacie – w którym także można zaobserwować tę postawę.

Edvard Munch, *Taniec życia*, 1899–1900.

Źródło: domena publiczna.

Polecenie 2

Ułóż pytanie dla kolegi lub koleżanki dotyczące fragmentów wierszy zamieszczonych w grafice interaktywnej.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Połącz ze sobą pasujące elementy.

philos

miłość bezwarunkowa

agape

miłość zmysłowa

eros

miłość przyjacielska

Ćwiczenie 2

Z którego okresu twórczości Jana Kasprowicza pochodzi poniższy cytat? Co o tym świadczy? Zdecyduj, analizując sposób opisywania miłości.

((Jan Kasprowicz

XVII [Przynoszę ci kilka pieśni]

Twoja codzienna postać,
Tak, jak widuję ją w domu,
Rozradowała me serce
U żlebu, u tego złomu.

U żlebu, u tego złomu,
U skały, co grom ją rozkrusza,
Czy wiatry ścierają chciwe,
Poczęła śpiewać ma dusza.

Źródło: Jan Kasprowicz, *XVII [Przynoszę ci kilka pieśni]*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 377.

- ☐ katastroficzne i dekadentkie hymny
- ☐ pierwsze utwory inspirowane życiem wiejskim
- ☐ pogodne poezje głoszące pochwałę życia, świata i Boga
- ☐ nastrojowe liryki tworzone pod wpływem romantyzmu, impresjonizmu i symbolizmu

Ćwiczenie 4

Sformułuj własną definicję miłości *philos*.

W poniższym cytacie pochodzącym z hymnu Kasprowicza *Salome* zaznacz kolorem czerwonym wersy, które należałoby usunąć, gdyby finalna wersja fragmentu miała opisywać wyłącznie miłość duchową, bezcielesną. Kolorem zielonym zaznacz fragmenty opisujące miłość idealną.

czerwony

zielony

Niech tych światłości źrój
oblewa naszą miłość, by lśniła jak zorze
konającego dnia!...

O Jezabel, ty płocha, ty dziewczyno pusta!
O Jezabel, przed tobą ma się dusza śmieje
i moje wargi drżą,
moje rozwarte usta!...

Lub zgaszę w drogich czarach płonące pochodnie,
szkarłatem, jak mrok gęstym, łożnicę osłonię,
promieniom gwiazd przystępu w ten kościół zabronię,
niech nasza miłość utonie
w wieczystej, nieodgadłej, niezgłębionej nocy!...

A z tajemnicznych uścisków,
gdy dusza twa, proroku, mą duszę pochłonie,
gdy w oczach twych przymkniętych czar twojej Salomy
urośnie w niespodzianej rozkoszy ogromy,
gdy świat się cały zamknie w pragnienia wszechmocy,
a ty gdy cały zginiesz w nasyceń powodzi,
niech się zbawiciel narodzi
lub szatan, co po wszystkie globów widnokręgi
rozepnie wiekuistą, nieśmiertelną zbrodnię!...

Źródło: *Salome*, [w:] Jan Kasprowicz, *Wybór poezji*, oprac. Jan Józef Lipiński, Kraków 1990, s. 177.

Ćwiczenie 6

Przy każdym z trzech rodzajów miłości (*eros*, *philos* i *agape*) wypisz jedną cechę, którą uznasz za podstawową, wiersz Kasprowicza, w którym się pojawia, oraz utwór innego artysty.

Rodzaj miłości	Podstawowa cecha	Wiersz Jana Kasprowicza	Utwór innego artysty
<i>EROS</i>			
<i>PHILOS</i>			
<i>AGAPE</i>			

Przeczytaj wiersz Kazimierza Przerwy-Tetmajera *Ja, kiedy usta...* i zastanów się, w którym okresie swojej twórczości Jan Kasprówic ukazywał podobną wizję miłości. Odpowiedź uzasadnij w 100 słowach.

((Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Ja kiedy usta...

Ja, kiedy usta ku twym ustom chylę,
nie samych zmysłów szukam upojenia,
ja chcę, by myśl ma omdlała na chwilę,

chcę czuć najwyższą rozkosz – zapomnienia...
Namiętny uścisk zmysły moje strudził – –
czemu ty patrzysz z twarzą tak wylęklą?
Mnie tylko żal jest, żem się już obudził

i że mi serce przed chwilą nie pękło.
Błogostawiona śmierć, gdy się posiada,
czego się pragnie nad wszystko goręcej,
nim twarz przesytu pojawi się blada,
nim się zażąda i znowu, i więcej...

Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Ja kiedy usta...*, [w:] tegoż, *Poezje*, Warszawa 1980, s. 92.

Przeczytaj poniższy fragment dialogu Platona *Uczta* i odpowiedz w 300 słowach na pytanie, czy w twórczości Jana Kasprowicza dokonana się podobna ewolucja postrzegania miłości.

((Platon *Uczta*

Już za młodu chodzi człowiek za ładnymi ciałami i jeśli go tylko dobrze przewodnik prowadzi, kocha jedno z tych ciał i tam płodzi myśli piękne; niedługo jednak spostrzega, że piękność jakiegokolwiek ciała i piękność innych ciał, to niby siostry rodzone, i że jeśli ma gonić za istotą piękną, to musi dobrze oczy otworzyć i widzieć, że we wszystkich ciałach jedna i ta sama piękność tkwi. A kiedy to zobaczy, zaczyna wszystkie piękne ciała kochać; tamten gwałtowny żar ku jednemu ciału przygasać w nim zaczyna, wydaje mu się lichy i mały. A potem więcej zaczyna cenić piękność ukrytą w duszach niż tę, która w ciele mieszka; toteż jeśli w kim duszę zdrową znajdzie, choćby nawet jej ciało nieszczególnie kwitło, wystarcza mu to, i kochać zaczyna, i troszczy się, i znowu takie myśli płodzi, i szuka, kto by też młodego człowieka rozwinąć potrafił; z czasem musi zobaczyć piękno ukryte w czynach i prawach i znowu pozna, że i ono w każdym jest jedno i to samo. Wtedy mu się piękno ciał zacznie wydawać mały i znikomym. Od czynów przejdzie do nauk, a kiedy całą ich piękność zobaczy, kiedy na takie skarby piękna spojrzy, nie będzie już niewolniczo wisiął u jednostkowej formy jego, nie będzie ślepo kochał piękności jednego tylko chłopaka albo człowieka jednego, albo dążenia; nie, on na pełne morze piękna już wypłynął i kiedy się na nim rozglądnie, płodzić zacznie słowa i myśli wielkie i wspaniałe, gnany nienasyconym dążeniem do prawdy; aż kiedy sił w tej pracy nabierze i hartu, jedna mu się wiedza ukáže, która naprawdę mówi o tym, co piękne [...]. Ten, kto aż dotąd zaszedł w szkole Erosa, kolejne stopnie piękna prawdziwie oglądając, ten już do końca drogi miłości dobiega. I nagle mu się cud odśłania: piękno samo w sobie, ono samo w swojej

istocie. Otwiera się przed nim to, do czego szły wszystkie jego trudy poprzednie; on ogląda piękno wieczne [...].

Źródło: Platon, *Uczta*, oprac. Władysław Witwicki, Warszawa 1975, s. 117–118.

Praca domowa

Napisz rozprawkę, w której wyrazisz własne zdanie na temat: Czy trzy rodzaje miłości (*eros*, *philos* i *agape*) mogą ze sobą współistnieć, czy wzajemnie się wykluczają?

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Ewolucja postrzegania miłości w wierszach Jana Kasprowicza

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerywniki; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- charakteryzuje etapy w twórczości Jana Kasprówicza na podstawie sposobu opisywania miłości,
- dokonuje analizy porównawczej wierszy J. Kasprówicza i K. Przerwy-Tetmajera,
- opisuje sposób wykorzystania motywu miłości w dziełach twórców różnych epok,
- redaguje wypowiedź pisemną o charakterze argumentacyjnym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- koniektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Ewolucja postrzegania miłości w wierszach Jana Kasprowicza”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i następnie rozwiązanie ćwiczenia nr 2 zawartego w sekcji „Sprawdź się”.
2. Każdy uczeń wybiera jeden dowolny wiersz o tematyce miłosnej (mogą to być utwory z różnych epok). Klasa tworzy wspólną antologię tekstów w chmurze lub na platformie, tak aby wszyscy uczniowie oraz nauczyciel mogli zapoznać się z utworami przed lekcją.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący lekcję określa cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Przedstawia kryteria sukcesu oraz podaje temat lekcji.
Wprowadzenie do lekcji rozpoczyna się od przypomnienia faktów z biografii Kasprowicza. Nauczyciel prosi o to jednego z uczniów. Następnie, w dyskusji wstępnej, prowadzący zajęcia zadaje następujące pytania: jakie rodzaje miłości znane są z literatury od czasów starożytnych? W jakich utworach Kasprowicza się pojawiają? Jaki to ma związek z etapami życia poety?

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z udostępnionymi przez kolegów i koleżanki utworami poetyckimi o tematyce miłosnej. Nauczyciel wybiera kilka wierszy z udostępnionego zbioru, odczytuje ich fragmenty i prosi uczniów o rozpoznanie, jakiemu rodzajowi miłości jest poświęcony (philos, agape, eros). Uczestnicy zajęć rozpoznają cechy wspólne poetyckiego postrzegania w przyniesionych przez siebie przykładach oraz w utworach Jana Kasprowicza. Chętna lub wybrana osoba podsumowuje tę część lekcji.
2. Następnie uczniowie przystępują do pracy z multimedium. Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej grafikę z e-materiału, uczniowie wysłuchują także fragmentów wierszy Kasprowicza dołączonych do galerii. Później, w parach, wykonują polecenie 1 i 2 dołączone do tej części e-materiału.
3. Następnie uczniowie, indywidualnie, wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” wybrane przez nauczyciela. Warto zwrócić uwagę na ciekawe ćw. 5, 6 i 7, które wymagają twórczej pracy z tekstami poetyckimi.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. W podsumowaniu lekcji uczniowie odpowiadają na kluczowe pytanie lekcji: Jak przebiegała ewolucja postrzegania miłości w wierszach Jana Kasprowicza? Nauczyciel ewentualnie uzupełnia ich odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Ćwiczenie 8 z e-materiału. Alternatywnie: napisz rozprawkę, w której wyrazisz własne zdanie na temat: Czy trzy rodzaje miłości (eros, philos i agape) mogą ze sobą współistnieć, czy wzajemnie się wykluczają?

Materiały pomocnicze:

- Artur Hutnikiewicz, *Młoda Polska*, Warszawa 2004.
- Witold Bobiński, *Konteksty kulturowe w dydaktyce literatury*, w: *Polonista w szkole*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków 2004.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Ilustracja interaktywna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.